

تبیین علل و مداخلات مؤثر در افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان مشروطی در دانشگاه علوم

پزشکی همدان: یک مطالعه کیفی

سمیه هاشمی^۱، علیرضا افشاریان^۲، مریم افشاری^۳ و فاطمه زینتی دانشمند^۴، بهاره خادمی منفرد^۵

چکیده

مقدمه: با توجه به نبود اطلاعات در مورد علل عدم موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه و همچنین عدم آگاهی از مداخلات مؤثر برای پیشگیری و کاهش این مشکل، لذا این مطالعه کیفی با هدف تبیین علل و مداخلات مؤثر در افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان مشروطی در دانشگاه علوم پزشکی همدان انجام شد. روش بررسی: این پژوهش یک مطالعه کیفی و با استفاده از رویکرد فنومنولوژی توصیفی بود. جمعیت مطالعه دانشجویان مشروطی بودند که از طریق نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. مصاحبه با افراد با تمایل آن‌ها حضوراً و بصورت عمیق صورت گرفت. زمان انجام هر مصاحبه، بین ۶۰ تا ۴۵ دقیقه بود. اطلاعات کسب شده از مصاحبه به روش ۷ مرحله‌ای کلایزری مورد آنالیز قرار گرفت. برای افزایش اعتماد و اعتبار علمی نتایج از روش‌های لینکلون و گوبا استفاده شد.

نتایج: تحلیل داده‌ها منجر به استخراج ۶ طبقه به عنوان علل مؤثر بر افت تحصیلی گردید که شامل مشکلات تحصیلی، مشکلات جسمی و روانی، نگاه به آینده، مشکلات مالی، استفاده از تکنولوژی و مشکلات خانوادگی و اجتماعی بود. همچنین تحلیل داده‌ها منجر به استخراج ۴ طبقه به عنوان مداخلات مؤثر بر افت تحصیلی گردید که مداخله تحصیلی، کاهش مشکلات جسمی و روانی، مشکلات خانوادگی و اجتماعی و سایر مداخلات می‌باشد.

نتیجه‌گیری: استفاده از مداخلات در روند کاهش افت تحصیلی در دانشجویان مفید است. مداخلاتی مانند تغذیه مناسب، کاهش استفاده از فضای مجازی، حضور مشاور و کمک به دانشجویان در مدیریت زمان و برنامه‌ریزی، ارزشیابی چند مرحله‌ای متناسب با محتوای درس می‌تواند مؤثر واقع شود.

واژه‌های کلیدی: افت تحصیلی، دانشجویان مشروطی، آموزش عالی، مطالعه کیفی

- ۱- کارشناسی ارشد، دانشکده بهداشت، گروه آموزش بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.
- ۲- کارشناسی ارشد معماری، مؤسسه آپادانا، شیراز، ایران.
- ۳- استادیار، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.
- ۴- استادیار، مرکز تحقیقات علوم بهداشتی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.
- ۵- استادیار، دانشکده بهداشت، گروه بهداشت عمومی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.
- ۶- کارشناس بهداشت عمومی، مرکز بهداشت شهرستان همدان، همدان، ایران.

* (نویسنده مسئول): تلفن: +۹۸۹۱۸۳۵۰۲۶۶۳ پست الکترونیکی: afshari_m20@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۱۰

تاریخ بازمینی: ۱۴۰۱/۱۱/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۲۵

مقدمه

شیوع بالا و پیشرونده عدم موفقیت تحصیلی در دانشجویان به اشکال مختلف از جمله ترک تحصیل، افت تحصیلی، اخراج و تأخیر در فارغ‌التحصیلی، هر سال موجب افزایش بار اقتصادی و هزینه‌های تلف شده آموزشی می‌شود (۱). افت تحصیلی که جزء یکی از مهمترین مشکلات آموزشی محسوب می‌شود نه تنها یکی از قدیمی‌ترین و شناخته شده‌ترین مشکلات و مسائل مهم در بخش آموزش می‌باشد، بلکه می‌توان از آن به عنوان یک آسیب در بخش آموزش نام برد (۲). تعاریف متعددی در مورد افت تحصیلی شده است. سازمان جهانی یونسکو الزام به تکرار واحدهای درسی، ترک تحصیل دانشجویان و کاهش کیفیت علمی و آموزشی دانشجو را در تعریف افت تحصیلی بیان کرده است (۳). افت تحصیلی یکی از مشکلات عمده در کیفیت مراکز آموزش عالی کشور محسوب می‌شود که به دلیل اتلاف وقت و هزینه‌های جاری و ایجاد مشکلات روانی و اجتماعی برای دانشجویان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و عدم کنترل آن موجب پایین آمدن سطح علمی و کارایی کشور خواهد شد (۴).

افت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه‌ها/ دانشکده‌های علوم پزشکی از اهمیت خاصی برخوردار است. به طوری که اگر یک فارغ‌التحصیل حیطه علوم پزشکی دارای اطلاعات و مهارت مناسب و مطلوب دانشگاهی نباشد به علت حساسیت شغلی و ارتباط آن با سلامت افراد جامعه این مشکل به صورت واضح خود را نشان می‌دهد (۵). تقریباً ۲۵ درصد از جمعیت جوان در معرض شکست تحصیلی و دیگر مشکلات رفتاری متعاقب آن هستند و بر اساس پژوهش‌های انجام شده حدود ۱۲ درصد از دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی در طی دوران تحصیل خود حداقل یک ترم مشروط می‌شوند (۶). مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان توسط سهرابی و همکاران در سال ۱۴۰۰ نشان داد که ۴/۵ درصد از دانشجویان مشروط می‌شوند (۷). مطالعه‌ای در دانشجویان دانشگاه اردبیل توسط نیرومند و همکاران در سال ۱۳۹۹ نشان داد که شیوع افت تحصیلی ۱۰ درصد می‌باشد (۲).

افت تحصیلی دانشجویان می‌تواند علل و عوامل گوناگونی داشته باشد. نتایج حاصل از مطالعات انجام گرفته در زمینه وضعیت تحصیلی دانشجویان موید چگونگی تأثیر عوامل مؤثر از قبیل ویژگی‌های دموگرافیک، روانشناختی و آموزشی بر روی افت تحصیلی می‌باشد (۸). در مطالعه‌ای که توسط طالبی فر و همکاران (۱۳۹۹) انجام شد، نشان داد که ناتوانی در مدیریت عاطفی، مدیریت نکردن زمان و نظارت و ارزشیابی نامناسب استادان بیشترین فراوانی و اهمیت را در افت تحصیلی دانشجویان داشته‌اند (۹). همچنین نداشتن دورنمایی از آینده شغلی مطلوب در دانشجویان، نقش مهمی در افت تحصیلی آن‌ها ایفا می‌کند. در کنار این عوامل، ساختار اقتصادی موجود در جامعه و نبود امکانات شغلی و سرمایه نیز علاوه بر بی‌انگیزگی دانشجویان برای گذراندن واحدهای درسی در هر ترم تأثیرگذار است (۱۰).

به منظور پیشگیری از این عوارض نامطلوب و در بسیاری موارد غیرقابل جبران، مداخلات مؤثر باید طراحی گردد تا دانشجویان در معرض خطر را غربالگری و شناسایی نماید و برنامه‌های مداخله‌ای مناسب برایشان اجرا شود. با شناسایی به موقع دانشجویان در معرض خطر و همکاری درون بخشی واحدهای آموزشی و دانشجویی و فرهنگی در دانشگاه‌ها می‌توان موجب ارتقای وضع تحصیلی آنها گردید. بدیهی است که لازمه شناسایی دانشجویان در معرض خطر و انجام مداخلات مؤثر در این زمینه، شناسایی عوامل مرتبط با افت تحصیلی می‌باشد (۵، ۸، ۱۱).

افت تحصیلی دانشجویان نه به عنوان یک مشکل شخصی بلکه به عنوان یک مشکل آموزشی بوده و باید برای حل این مشکل گام‌های اساسی برداشت زیرا مسائل ناشی از آن در آینده گریبان‌گیر جامعه خواهد شد. اما در این بین، افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی از اهمیت خاصی برخوردار است زیرا اگر این دانشجویان دارای تحصیلات خوبی نباشند به خاطر حساسیت شغلی و ارتباط آن با سلامت افراد جامعه این مشکل به صورت حیاتی خود را نشان خواهد داد، به

هدف انتخاب شدند. بنابراین شرکت‌کنندگان با حداکثر تنوع از نظر دانشکده، گروه آموزشی، مقطع تحصیلی و جنسیت انتخاب گردیدند. در روز مصاحبه، مشارکت‌کنندگان در زمینه چگونگی انجام طرح و محرمانه بودن اطلاعات و همچنین هدف از انجام این طرح، توجیه شده و در صورت تمایل به شرکت در مطالعه، از آن‌ها رضایت‌نامه کتبی آگاهانه اخذ شد. مصاحبه با افراد با تمایل آن‌ها به صورت حضوری صورت گرفت. مصاحبه به صورت عمیق انجام گردید تا علاوه بر دستیابی به پاسخ سؤالات از پیش تعیین شده، فرصتی هم برای آنچه که شرکت‌کننده مایل است از دیدگاه خود در زمینه پژوهش بیان نماید، فراهم گردید.

در شروع مصاحبه سوابق تحصیلی دانشجو در ترم‌های گذشته سؤال گردید و مشخصات دموگرافیک فرد ثبت گردید. مصاحبه با یک سؤال مبنی بر تجربه دانشجویان از افت تحصیلی شروع شد و سپس سؤالات جزئی‌تری برای تشخیص علل افت تحصیلی برای عمق بخشیدن به اطلاعات از شرکت‌کنندگان پرسیده شد. سپس در مورد مداخلاتی که به نظر دانشجویان می‌تواند انجام شود تا از افت تحصیلی خودداری گردد نیز سؤال پرسیده شد و سپس در این باره هم سؤالات جزئی‌تری پرسیده تا به عمق موضوع پی برده شد. کلیه مصاحبات به صورت انفرادی و چهره به چهره و توسط یک نفر از اعضای تیم تحقیق اجرا شد. زمان انجام هر مصاحبه، حدوداً بین ۶۰ تا ۴۵ دقیقه بود. تمام پاسخ‌های شرکت‌کنندگان، به صورت کلمه به کلمه، توسط محقق یادداشت شد و همزمان با رضایت مصاحبه شونده صدای او نیز توسط ضبط صوت در صورت تمایل ضبط گردید. برای افزایش کیفیت مصاحبه و حفظ موازین اخلاقی، تکنیک‌هایی مانند عدم شروع فی‌البداهه، مصاحبه، ارائه بازخورد، پرهیز از القای نظرات به مصاحبه‌شونده، جلب اعتماد و قطع مصاحبه در صورت لزوم مورد توجه محققین قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها بعد از اولین مصاحبه صورت گرفت و در نظر گرفته شد که منجر به تولید

گونه‌ای که این دانشجویان متعاقب افت تحصیلی در بیمارستان و مراکز بهداشتی درمانی نیز عملکرد ضعیفی را از خود نشان خواهند داد که در برخی موارد این عملکرد ضعیف قابل جبران نخواهد بود. با توجه به اهمیت مسئله افت تحصیلی و با در نظر گرفتن مطالب فوق و با توجه به نبود اطلاعات در مورد علل عدم موفقیت تحصیلی دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی دانشگاه همدان و همچنین عدم آگاهی از مداخلات مؤثر برای پیشگیری و کاهش این مشکل، لذا این مطالعه کیفی با هدف تبیین علل و مداخلات مؤثر در افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان مشروطی در دانشگاه علوم پزشکی همدان انجام شد.

روش کار

این پژوهش یک مطالعه کیفی و با استفاده از رویکرد فنومنولوژی توصیفی (پدیدارشناختی) بود. روش پدیدارشناختی که یک رویکرد کیفی است، به بررسی و ادراک و تفسیر معنا و مفهوم پدیده‌ها از دیدگاه افراد متعددی پرداخته می‌پردازد که آن افراد رویداد مورد نظر را تجربه کرده‌اند (۱۲). در مطالعه حاضر بر اساس هدف پژوهش، جمعیت هدف دانشجویان مشروطی دانشگاه علوم پزشکی همدان در نیمسال اول و دوم سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بودند که معدل ترم آنان در این سال تحصیلی در یک ترم و یا بیشتر از ۱۲ کمتر بود و نامه اخطار مشروطی را از معاونت آموزشی این دانشگاه دریافت کرده بودند. معیارهای ورود به مطالعه شامل دانشجویان مشروطی دانشگاه علوم پزشکی همدان در نیمسال اول و دوم سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ و تکمیل فرم رضایت‌نامه کتبی آگاهانه به منظور شرکت در مطالعه بود.

با توجه به اینکه این مطالعه، از نوع کیفی می‌باشد، ۲۵ دانشجو مورد مصاحبه عمیق قرار گرفت. نمونه‌گیری تا جایی ادامه پیدا کرد که به اشباع داده‌ها رسیده و با ورود فرد جدید اطلاعات دیگری اضافه نگردید (۱۳). مشارکت‌کنندگان پژوهش دانشجویان مشروطی بودند که از طریق نمونه‌گیری مبتنی بر

مفاهیم و ایجاد سؤالات جدید و در نتیجه کسب اطلاعات بیشتر شود.

سپس اطلاعات کسب شده از مصاحبه به روش ۷ مرحله ای کلایزری مورد آنالیز قرار گرفت (۱۴). در اولین مرحله برای این منظور تمامی مصاحبه‌ها با اجازه شرکت‌کننده ضبط و سپس بر روی کاغذ پیاده شد. برای کسب معانی تمامی یادداشت‌ها چندین بار خوانده شد. این کار به منظور به دست آوردن یک احساس و مأنوس شدن با داده‌ها توسط محقق صورت گرفت. محقق باید در این مرحله چندین بار یادداشت‌ها را مطالعه و آن قدر در این مرحله تأمل کرد که بتواند تسلط کافی در فهم کلی مصاحبه را پیدا کند. معمولاً به این مرحله ساکن شدن محقق در داده‌ها گویند. در دومین مرحله استخراج جملات مهم صورت گرفت. عبارات یا جملاتی که به طور مستقیم به پدیده مورد نظر مربوط بود از مصاحبه‌ها استخراج گردید. بدین منظور زیر جملات مهم خط کشیده شد. در سومین مرحله، معانی شناخته شده فرموله گردید. در این مرحله معنی هر جمله مهم استخراج و در حاشیه متن یادداشت شد. به این معانی، معانی منظم‌شده یا کد می‌گویند. در چهارمین مرحله، دسته‌بندی داده‌ها صورت گرفت. فرموله‌کردن معانی برای هر مصاحبه تکرار شد و انبوه معانی استخراج‌شده به صورت تم‌ها یا موضوعات اصلی سازمان‌دهی شدند. در این مرحله اگر تناقضی مشاهده گردید دوباره مصاحبه‌ها مطالعه و به ریشه معانی دست پیدا کرده و تصمیم نهایی برای دسته‌بندی تم‌ها صورت گرفت. در پنجمین مرحله نتایج در قالب یک توصیف جامع تلفیق گردید. در این مرحله یک توصیف جامع از نتایج و تم‌ها تهیه شد. در ششمین مرحله، یک بیانیه روشن و صریح از ساختار اساسی پدیده مورد نظر نشان داده شد. به طوری که با توصیف جامع پدیده تحت مطالعه یک تصویر کلی از ساختار ذاتی پدیده

صورت گرفت. نهایتاً در مرحله هفتم اعتبارسنجی نهایی یافته‌ها انجام گرفت. با مراجعه به چند نفر از شرکت‌کنندگان و پرسش از آن‌ها در مورد نتایج از صحت یافته‌ها اطمینان حاصل شد. در مواقع ضرورت برای رفع ابهامات و یا کسب اطلاعات بیشتر دوباره با مشارکت‌کنندگان تماس گرفته شد و مصاحبه‌های تکمیلی صورت گرفت.

برای افزایش اعتماد و اعتبار علمی نتایج از روش‌های لینکلون و گوبا استفاده شد که چهار معیار مقبولیت، تأییدپذیری، وابستگی و قابلیت انتقال را برای استحکام داده‌های کیفی را لازم می‌دانند (۱۵). جهت قابلیت ثبات، داده‌ها توسط دو پژوهشگر بازننگری گردید. همچنین سعی شد از طولانی‌شدن زمان جمع‌آوری داده‌ها (انجام مصاحبه‌ها) تا حد امکان خودداری و از همه مشارکت‌کنندگان راجع به یک موضوع پرسیده شود. برای تأییدپذیری مطالعه، فرایند انجام کار در اختیار چند تن از محققین مطالعه قرار داده شد و صحت نحوه انجام پژوهش تأیید گردید. در زمینه انتقال پذیری، دست نوشته‌ها، مصاحبه‌ها و واحدهای تحلیل همراه با کدهای اولیه استخراج شده به مشارکت‌کنندگان ارائه و نظرات تکمیلی آن‌ها اخذ و اصلاحات لازم انجام و نکات پیشنهادی لحاظ شد.

یافته‌ها

از ۲۵ دانشجوی شرکت‌کننده در این مطالعه ۱۴ نفر زن و ۱۱ نفر مرد بودند. محدوده سنی اغلب آن‌ها بین ۱۸ تا ۲۲ سال بود. مقطع تحصیلی اغلب دانشجویان دکتری حرفه‌ای بود (۶۶٪). ۸۴٪ افراد شرکت‌کننده در مطالعه مجرد بودند. ۱۲ نفر دانشجویان مشروطی در ترم تحصیلی سه و چهار بودند (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: مشخصات دموگرافیک و زمینه‌ای شرکت‌کنندگان در مطالعه (۲۵ نفر)

تعداد (درصد)	متغیر	
۱۱(۴۴)	مرد	جنس
۱۴(۶۶)	زن	
۱۷(۶۸)	۱۸-۲۲ سال	سن
۸(۳۲)	۲۳-۳۴ سال	
۷(۲۸)	کارشناسی	مقطع تحصیلی
۱۴(۶۶)	دکتری حرفه‌ای	
۴(۱۶)	کارشناسی ارشد	
۴(۱۶)	متاهل	وضعیت تأهل
۲۱(۸۴)	مجرد	
۶(۲۴)	ترم اول و دوم	ترم تحصیلی
۱۲(۴۸)	ترم سوم و چهارم	
۷(۲۸)	ترم پنجم و ششم	

در این پژوهش تحلیل داده‌ها منجر به استخراج دو دسته بندی کلی شامل علل مؤثر و مداخلات مناسب در افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان مشروطی شد.

جدول شماره دو علل مؤثر بر افت تحصیلی را در شش طبقه اصلی و بیست و سه طبقه فرعی نشان می‌دهد. علل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان شامل شش طبقه اصلی (۱) مشکلات تحصیلی و درسی (با طبقه فرعی؛ عدم تمرکز و توجه به دروس، بی‌علاقگی به دروس و رشته تحصیلی، عدم ارتباط مناسب بین دانشجو و استاد، تلاش ناکافی)، (۲) مشکلات جسمی و روانی

(با طبقه فرعی؛ مشکلات عاطفی، بیماری و کسالت، اخبارهای منفی و توجه به حاشیه‌ها، درگیری‌های ذهنی بیهوده و پوچ، افسردگی، عدم انگیزه، سردرگمی)، (۳) نگاه به آینده (با طبقه فرعی؛ آینده شغلی و درآمد نامناسب، ناامیدی از آینده، واضح نبودن مسیر و هدف زندگی)، (۴) مشکلات مالی (با طبقه فرعی؛ عدم ثبات وضعیت اقتصادی، نداشتن پول و کار)، (۵) استفاده از تکنولوژی (با طبقه فرعی؛ استفاده و سردرگمی در فضای مجازی، استفاده از بازی‌های کامپیوتری، تماشای فیلم به صورت افراطی) و (۶) مشکلات خانوادگی و اجتماعی (با طبقه فرعی؛ دوستان ناباب، درگیری عاطفی، عدم حمایت خانواده از ادامه تحصیل، شرایط خانوادگی نامطلوب) می‌باشد.

جدول شماره ۲: دسته‌بندی درون مایه‌های اصلی و فرعی از علل مؤثر در افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان مشروطی

طبقه اصلی	طبقه فرعی
مشکلات تحصیلی و درسی	عدم تمرکز و توجه به دروس
	بی‌علاقگی به دروس و رشته تحصیلی
	عدم ارتباط مناسب بین دانشجو و استاد
	تلاش ناکافی
مشکلات جسمی و روانی	مشکلات عاطفی
	بیماری و کسالت
	اخبارهای منفی و توجه به حاشیه‌ها
	درگیری‌های ذهنی بیهوده و بوج
	افسردگی
	عدم انگیزه
	سردرگمی
نگاه به آینده	آینده شغلی و درآمد نامناسب
	نامیدی از آینده
	واضح نبودن مسیر و هدف زندگی
مشکلات مالی	عدم ثبات وضعیت اقتصادی
	نداشتن پول و کار
استفاده از تکنولوژی	استفاده و سردرگمی در فضای مجازی
	استفاده از بازی‌های کامپیوتری
	تماشای فیلم به صورت افراطی
مشکلات خانوادگی و اجتماعی	دوستان نامناسب
	درگیری عاطفی
	عدم حمایت خانواده از ادامه تحصیل
	شرایط خانوادگی نامطلوب

کاهش مشکلات جسمی و روانی (با طبقه فرعی؛ گرفتن مشاوره از افراد مجرب و حاذق، انجام ورزش و تغذیه مناسب، داشتن برنامه‌ریزی و هدف برای آینده، ایجاد انگیزه، شنیدن مؤثر نیازها و حرف‌های دانشجو، اطمینان از آینده شغلی)، (۳) کاهش مشکلات خانوادگی و اجتماعی (با طبقه فرعی؛ عدم وابستگی سطحی به جنس مخالف، مشاوره با خانواده‌ها، حمایت خانواده و اطرافیان)، (۴) سایر مداخلات (با طبقه فرعی؛

جدول شماره سه مداخلات مؤثر بر افت تحصیلی را در چهار طبقه اصلی و هفده طبقه فرعی نشان می‌دهد. مداخلات مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان شامل چهار تم اصلی (۱) مداخله تحصیلی و درسی (با طبقه فرعی؛ مشوق بودن اساتید، چند مرحله‌ای بودن ارزشیابی دانشجویان، تلاش کافی و متمرکز، سوق دادن تدریس بر پایه مهارت و نه تئوری، حذف دروس نامرتبط از رشته تحصیلی، توجه به امر یاددهی-یادگیری)، (۲)

کاهش استفاده از گوشی و فضای مجازی، ثبات در شرایط اقتصادی) می‌باشد.

جدول شماره ۳: دسته‌بندی درون مایه‌های اصلی و فرعی از مداخلات مؤثر در افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان مشروطی

طبقه اصلی	طبقه فرعی
مداخله تحصیلی و درسی	مشوق بودن اساتید
	چند مرحله‌ای بودن ارزشیابی دانشجویان
	تلاش کافی و متمرکز
	سوق دادن تدریس بر پایه مهارت و نه تئوری
	حذف دروس نامرتب از رشته تحصیلی
	توجه به امر یاددهی - یادگیری
کاهش مشکلات جسمی و روانی	گرفتن مشاوره از افراد مجرب و حاذق
	انجام ورزش و تغذیه مناسب
	داشتن برنامه‌ریزی و هدف برای آینده
	ایجاد انگیزه
	شنیدن مؤثر نیازها و حرف‌های دانشجو
	اطمینان از آینده شغلی
کاهش مشکلات خانوادگی و اجتماعی	عدم وابستگی سطحی به جنس مخالف
	مشاوره با خانواده‌ها
	حمایت خانواده و اطرافیان
سایر مداخلات	کاهش استفاده از گوشی و فضای مجازی
	ثبات در شرایط اقتصادی

همینطور مشکلات جسمی و روانی می‌تواند دلیل کاهش عملکرد تحصیلی و مشروطی در دانشجویان شود. دانشجو شماره ۵ بیان می‌کند "افسردگی من باعث شد که این ترم رو مشروط بشم و هر کاری کردم نتونستم درس بخونم."

یکی از عواملی که از نظر دانشجویان بر روی افت تحصیلی تأثیر می‌گذاشت، مشکلات تحصیلی و درسی بود. دانشجو شماره ۲ بیان می‌کند "به نظرم عدم ارتباط مناسب بین دانشجو و استاد یکی از مشکلات در سیستم آموزشی هست و همینطور اگر بیشتر تلاش می‌کردم می‌تونستم نمره بهتری بگیرم."

دانشجو شماره ۷ بیان می‌کند "بیماری من در شب امتحانات باعث شد خوب نتونم درس بخونم و بیفتم." نگاه منفی به آینده یکی از عواملی بود که اکثریت دانشجویان اظهار می‌کردند که بر روی افت تحصیلی آن‌ها مؤثر می‌باشد. دانشجو شماره ۱۵ بیان کرد "مسیر و هدف زندگیم اصلا مشخص نیست و باعث میشه درس نخونم، آخرش می‌خواد چکاره بشم." مشکلات مالی هم یکی از عواملی بود که باعث افت تحصیلی در دانشجویان می‌گردد. به طوری که اغلب دانشجویانی که دچار افت تحصیلی بودند بیان کردند که نداشتن پول و کار مناسب باعث مشروطی در آن‌ها شده است. دانشجو شماره ۹ بیان کرد "از طرف خانوادم حمایت پولی نمی‌شم و خودمم فعلا نمی‌تونم کار کنم و فکر بی‌پولی مثل سایرین باعث شده درس نخونم." اکثریت دانشجویان مشروطی گزارش دادند که استفاده از فضای مجازی و دیدن فیلم به صورت افراطی آن‌ها را از درس خواندن بازداشته است. دانشجوی شماره ۱۳ بیان کرد "هر شب تا نیمه‌های شب در فضای مجازی هستم و با دوستان زیادی چت می‌کنم و همین باعث شده دل به درس ندهم." مشکلات خانوادگی و اجتماعی دانشجویان می‌تواند بر وضعیت تحصیلی آن‌ها تأثیر گذار باشد و باعث مشروطی آن‌ها شود. دانشجو شماره ۱۷ بیان کرد "طلاق والدینم باعث شده که بر وضعیت درسی من تأثیر منفی بزاره و دلم نمی‌خواد درسمو ادامه بدم".

دانشجویان ۴ دسته مداخله برای کمک به کاهش یا پیشگیری از افت تحصیلی ارائه دادند. اولین مداخله مربوط به رسیدگی به وضعیت تحصیلی و درسی دانشجویان بود. دانشجو شماره ۲۲ بیان کرد "چند مرحله ای بودن ارزشیابی دروس و همینطور ارتباط خوب استاد با دانشجوها باعث کاهش افت تحصیلی می‌شود". همچنین کاهش مشکلات جسمی و روانی در دانشجویان می‌تواند به پیشگیری و کاهش از افت تحصیلی کمک نماید. دانشجو شماره ۱۹ بیان کرد "با ورزش و تغذیه سالم می‌تونیم خیلی از مشکلات جسمی و روانی مان را کم کنیم و وضعیت تحصیلی بهتری داشته باشیم." همچنین

کاهش مشکلات خانوادگی و اجتماعی در دانشجویان به پیشگیری از مشروطی کمک می‌نماید. حمایت خانواده از دانشجویان می‌تواند وضع درسی آن‌ها را بهتر کند. سپس دانشجویان موارد دیگری برای کاهش و پیشگیری از مشروطی بیان کردند که به بحث استفاده از فضای مجازی و شرایط اقتصادی اشاره می‌کند. دانشجو شماره ۲۵ بیان کرد "هر وقت تونستم ساعت استفاده از فضای مجازی رو کمتر کنم به موقع سر کلاس حاضر شدم و بهترم امتحان رو پاس کردم".

بحث

مطالعه حاضر با هدف تبیین علل و مداخلات مؤثر در افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان مشروطی در دانشگاه علوم پزشکی همدان انجام شد. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان دریافت که افت تحصیلی در دانشجویان از علل و عوامل مختلفی تأثیر می‌پذیرد. شش عامل شامل مشکلات تحصیلی و درسی، مشکلات جسمی و روانی، نگاه مبهم به آینده، مشکلات اقتصادی، استفاده از تکنولوژی و مشکلات خانوادگی از مهمترین دلایل افت و شکست تحصیلی در بین دانشجویان مشروطی علوم پزشکی همدان است. با توجه به اینکه نظام و کیفیت آموزشی در موفقیت تحصیلی دانشجویان بسیار تأثیرگذار است متأسفانه در دانشگاه‌ها درباره روش تدریس مناسب، ارزشیابی مناسب، مهارت‌های مطالعه، روش‌های صحیح یادگیری و انجام برنامه‌ریزی کاربردی خیلی کم توجه می‌شود. به طوری که در مطالعه رحیمی و همکاران (۱۳۹۲) به این عوامل جهت افزایش کیفیت تدریس در دانشگاه‌ها اشاره شده بود (۵).

مشکلات تحصیلی و درسی مانند عدم تمرکز، عدم علاقه به رشته تحصیلی، تلاش ناکافی، عدم برنامه‌ریزی مناسب و همچنین نبود تعامل و ارتباط مناسب بین دانشجویان و اساتید و نیز ارزشیابی نامناسب در دروس باعث می‌شود که دانشجویان از درس خواندن و تلاش برای به دست آوردن کیفیت و کمیت مورد نظر در دروس دلسرد باشند. همچنین دانشجویان سبک

اهداف و مسیر درست باعث کاهش انگیزه و افت تحصیلی می شود که با مطالعه دیگران در این زمینه همسو می باشد (۲۰، ۱۷، ۷). از دیگر فاکتورهای مهم در کسب موفقیت تحصیلی وضعیت اقتصادی و مالی دانشجویان است به طوری که داشتن ثبات اقتصادی خانواده، درآمد کافی و شغل مناسب می تواند با موفقیت در تحصیل همراه باشد زیرا مشکلات مالی و ضعیف بودن وضعیت اقتصادی می تواند باعث درگیری و تشویش ذهن باشد و دانشجو نمی تواند بر تحصیل خود تمرکز داشته باشد که با نتایج مطالعات رحیمی و همکاران در سال ۱۳۹۲ (۵) و چنگیزی و همکاران در سال ۱۳۸۸ (۱۹) همخوان می باشد.

با اینکه پیشرفت تکنولوژی تأثیرات مفیدی بر زندگی بشر داشته است اما با توجه به یافته های پژوهش حاضر وجود شبکه های مجازی و استفاده آسان و افراطی از این شبکه ها در تمامی طول روز و همچنین تماشای افراطی فیلم که خستگی و خواب آلودگی شدید را به همراه دارد موجب مشکلات تحصیلی، روحی، روانی، جسمی در دانشجویان و افت تحصیلی آن ها را به دنبال دارد و باعث کاهش بازده ذهن می شود.

مشکلات خانوادگی و نداشتن حمایت عاطفی و اجتماعی از سوی خانواده و دوستان از دلایل افت تحصیلی است. حمایت خانواده از فرزند خود و ارج نهادن به ارزش و جایگاه تحصیلی او با موفقیت تحصیلی آنان مرتبط است که با نتایج مطالعه سهرابی و همکاران در سال ۱۴۰۰ (۷) و داوری نیا و همکاران در سال ۱۳۹۹ (۱۷) همخوان می باشد.

از محدودیت های مطالعه می توان به وجود تفاوت های قومی، فرهنگی و اقتصادی و روش زندگی متفاوت افراد مشارکت کننده در مطالعه اشاره کرد. همینطور از دیگر محدودیت ها می توان به بررسی دیدگاه دانشجویان اشاره کرد، با مراجعه به اساتید و مدیران آموزشی شاید نتایج کامل تری به دست می آمد.

نتیجه گیری

با توجه به نتایج، استفاده از مداخلات مناسب در روند کاهش افت تحصیلی در دانشجویان مفید است. مداخلاتی مانند

تدریس و ارزشیابی را از علل افت تحصیلی خود می دانستند و معتقد بودند ارزشیابی پایانی با چندین سؤال محدود نمی تواند توانایی آنان را در درس مربوطه بسنجد و ملاک ارزشیابی باید بر اساس مهارت و نه فقط بر پایه تئوری باشد. قطعاً مشوق بودن اساتید و نیز نظرات و دیدگاه های آنان درباره شخصیت و توانمندی دانشجو در دروس و همچنین فرآیند تدریس، یادگیری و ارزشیابی نقش مهمی را ایفا می کند. ترغیب دانشجویان به ارزش گذاری برای درس مورد نظر موجب کسب موفقیت تحصیلی آنان می شود. این نتایج با سایر مطالعات در این زمینه همخوانی داشت (۷، ۱۸-۱۶). بدین صورت که هر چقدر دانشجو تعامل بهتری با استاد و دروس مرتبط داشته باشد به تبع ارزش گذاری بیشتری برای دروس ارائه شده دارد و تمایل بیشتری به کسب نمره بهتر و موفقیت در آن دروس نشان می دهد.

نداشتن برنامه ریزی و ساعات مفید برای مطالعه موجب عدم حصول نتیجه مناسب بود که با نتایج سایر مطالعات مشابه بود (۵، ۱۹). مدیریت زمان و همچنین تلاش و کوشش بیشتر می تواند بهترین تعیین کننده در به دست آوردن موفقیت تحصیلی در دانشجویان باشد و نظارت در ارزشیابی های چند مرحله ای و بر پایه مهارت و تئوری با یکدیگر در حصول موفقیت درسی نقش مؤثر دارد (۹).

مشکلات جسمی و روانی مانند افسردگی، مشکلات عاطفی، داشتن بیماری و کسالت، نداشتن انگیزه، وضعیت نامطلوب اجتماع، شنیدن اخبار منفی در جامعه، مشوش بودن ذهن و افکار، دل بستگی های سطحی و زودگذر در شکست و افت تحصیلی مؤثر است. ذهن و روان می تواند مانند جسم دچار خستگی و سستی شود و یک روان افسرده و بیمار نمی تواند با موفقیت های تحصیلی همراه باشد. در این مورد نتایج با مطالعه سهرابی و همکاران (۱۴۰۰) همسو می باشد (۷).

در خصوص آینده شغلی و کسب درآمد مناسب و تلاش و داشتن انگیزه برای موفقیت های تحصیلی رابطه مثبت وجود دارد. به طوری که نگاه مبهم به آینده شغلی و مشخص نبودن

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند، از پشتیبانی مالی دانشگاه علوم پزشکی همدان از این مطالعه در قالب طرح تحقیقاتی مصوب مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی همدان با شماره طرح ۱۴۰۱۰۲۰۶۷۰۵ و با کد اخلاق از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی همدان به شماره UMSHA.REC.1401.077 تشکر و قدردانی به عمل آورند.

تغذیه مناسب، کاهش استفاده از فضای مجازی و بازی‌های کامپیوتری، حضور مشاور در دانشگاه و کمک به دانشجویان در مدیریت زمان و برنامه‌ریزی، ارزشیابی چند مرحله‌ای متناسب با محتوای دروس برای تعیین سطح علمی دانشجویان می‌تواند مؤثر واقع شود.

References

1. Ansari R, Haghdoost AA, Changiz T. *Relationship between academic and educational conditions of medical students in Iran with academic failure: systematic review and comparing them with the views of professors*. Journal of Education and Ethics in Nursing 2022; 25(8): 1-13. [Persian]
2. Niromand E, Salehi AR, Khazaei M, Khazaei MR. *The Influential Factors in the Academic Achievement and Failure of Medical Students in Iran: A Review Study*. Educ Res Med Sci. 2020; 9(2): 105860.
3. Brouillette S. *UNESCO and the Fate of the Literary*: Stanford University Press; 2020.
4. Tajabadi Z, Miri MS, Ahmadi S, Pourrahimi M, Abdi M, Jalilvand H, et al. *Factors affecting academic failure in medical students in Iran*. Research and Development in Medical Education 2021; 10(1): 14. [Persian]
5. Rahimi B, Kazemi N, Mohammadpour Y, Rahmatnejad L, Jabbari N. *Evaluation of The Factors Affecting Students' Academic Failure In Urmia University of Medical Sciences In 1390*. Nursing and Midwifery Journal 2013; 11(8): 1-8. [Persian]
6. Sivrikaya AH. *The Relationship between Academic Motivation and Academic Achievement of the Students*. Asian J Educ Train. 2019; 5(2): 309-15.
7. Sohrabi A, Mahdad A, Sadeghi A, Aghaei A. *The lived experience of conditional medical students from academic failure: A phenomenological study*. Iranian Journal of Medical Education 2021; 21(0): 247-55. [Persian]
8. Dehghani MR, Haghdoost AA, Talebian E, Zareshahi R, Pourkhandani E, Pourkhandani A, et al. *The Concept of Educational Achievement and its Effective Factors according to the Overseas Graduates Point of View: a Qualitative Study*. Strides in Development of Medical Education 2010; 6(2): 99-109. [Persian]
9. Talebifar M, Khamesan A, Khorshidzadeh M, Talebzade Shoshtari L. *Factors Affecting Academic Failure of the Students Referred to the Commission of Special Cases at The University of Birjand*. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education 2020; 26(3): 125-48. [Persian]
10. Shakurnia A, Elhampour H, Aslami M, Tavalla M. *Identification of the factors predicting students' academic failure in Ahvaz Jundishapur University of medical sciences in 2019*. Educational Development of Judishapur 2021; 12(1): 62-74. [Persian]
11. McCarey M, Barr T, Rattray J. *Predictors of academic performance in a cohort of pre-registration nursing students*. Nurse Educ Today. 2007; 27(4): 357-64.
12. Byrne MM. *Understanding life experiences through a phenomenological approach to research*. AORN journal. 2001; 73(4): 830.
13. Morse JM, Richards L. *Readme first for a user's guide to qualitative methods: Sage publications*; 2002.
14. Holloway I, Wheeler S. *Qualitative research in nursing*: Wiley-Blackwell; 2002.

15. Guba EG, Lincoln YS. *Competing paradigms in qualitative research*. Handbook of qualitative research. 1994; 2(163-194): 105.
16. Chae SJ, Kim M, Chang KH. *Longitudinal analysis of the effect of academic failure tolerance on academic achievement fluctuation in medical school students*. Korean J Med Educ. 2016; 28(1): 25.
17. Davarinia M, Kian M, Afshani SA. *Identifying Factors Affecting College Students' Academic Success and Failure*. Higher Education Letter 2020; 13(49): 7-35. [Persian]
18. Gutiérrez M, Tomás JM. *Motivational class climate, motivation and academic success in university students*. Rev de Psicodidactica. 2018; 23(2): 94-101.
19. Changizy Ashtyani S, Shamsi M, Mohammadbeygi A. *Frequency of educational decline and some effective factors of student's opinion in Arak University of Medical Sciences, 2009*. Journal of Arak University of Medical Sciences 2010; 12(4): 24-33. [Persian]
20. Sharifi T, Ebrahim Bay SEB, Najafi Hodk F, Mohammadi A. *Relationship between Academic Motivation and Students' Attitude towards Future Job in the Students of Torbat Heydariyeh University of Medical Sciences*. Qom University of Medical Sciences Journal 2020; 14(1): 74-84. [Persian]

Explaining the Causes and Effective Interventions in Academic Failure from the Perspective of Conditional Students in Hamadan University of Medical Sciences: A Qualitative Study

Hashemi S (MSc)¹, Afsharian A (MSc)², Afshari M (PhD)^{3,4,5*}, Zinati Daneshmand F(BSc)⁵, Khademi Monfared B (BSc)⁵

¹ MSc, school of public health, Department of Health Education, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

² MSc of Architecture, Apadana Institute, Shiraz, Iran

³ Assistant Professor, Social Determinants of Health Research Center, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

⁴ Assistant Professor, Research Center for Health Sciences, Hamadan university of Medical Sciences, Hamadan, Iran

⁵ Assistant Professor, School of Public Health, Department of Public Health, Hamadan university of Medical Sciences, Hamadan, Iran

⁶ BSc of Public Health, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

Received: 01 March 2023

Revised: 12 Feb 2023

Accepted: 15 Jan 2023

Abstract

Introduction: Due to the lack of information about the causes of academic failure of university students, as well as the lack of knowledge of effective interventions to prevent and reduce this problem, this qualitative study aims to explain the causes and effective interventions in academic failure from the perspective of conditional students at Hamadan University of Medical Sciences.

Methods: This research was a qualitative study using descriptive phenomenology approach. The study population was conditional students who were selected through purposive sampling. Interviews with people were conducted in-person and in-depth according to their wishes. The time of each interview was 45 to 60 minutes. The information obtained from the interview was analyzed using the 7-step method of Kleiser. To increase the trust and scientific credibility of the results, Lincoln and Goba methods were used.

Results: Data analysis led to the extraction of 6 classes as effective causes of academic failure, which included academic problems, physical and mental problems, looking to the future, financial problems, using technology, and family and social problems. Data analysis led to 4-story extraction as an effective intervention on academic failure, including academic intervention, reduction of physical and mental problems, family and social problems, and other interventions.

Conclusion: It is useful to use interventions in the process of reducing academic dropout in students. Interventions such as proper nutrition, reducing the use of virtual space, the presence of a consultant and helping students in time management and planning, multi-stage evaluation according to the courses can be effective.

Keywords: Academic Failure, Conditional Students, Higher Education, Qualitative Study

This paper should be cited as:

Hashemi S, Afsharian A, Afshari M, Zinati Daneshmand F, Khademi Monfared B. ***Explaining the Causes and Effective Interventions in Academic Failure from the Perspective of Conditional Students in Hamadan University of Medical Sciences: A Qualitative Study.*** J Med Edu Dev; 18(1): 347 - 358.

*** Corresponding Author: Tel: +8138381646, Email: afshari_m20@yahoo.com**